

незалежності України, деколективізації у сільському господарстві, розпаюванню колгоспних земель та їх приватизації, поширенні орендних відносин на селі тощо.

З огляду на масштабність теми й обмеженість обсягу книги, запропоноване П.С. Кориненком дослідження не може претендувати на вичерпне відтворення багатогранного процесу формування і трансформації земельних відносин на українських землях. Автор лише робить спробу створити цілісну картину функціонування цього процесу в Україні в різні історичні періоди, зокрема, й на сучасному етапі, переосмислити і узагальнити доробок науковців багатьох генерацій, які вивчали цю проблему. Зацікавленість темою зумовлена не лише науковими інтересами, а й практичними чинниками, оскільки, здійснюючи модернізацію аграрного виробництва сучасної України, не можна ігнорувати національно-цивілізаційного підґрунтя і всіх тих впливів, в яких воно зазнавало впродовж останніх століть.

Підсумовуючи, слід зазначити, що хоч дослідження не позбавлене дискусійних моментів, проте, враховуючи його оригінальність та новаторський підхід до висвітлення, здавалось би, вже знайомих фактів, є помітним явищем у вітчизняній історіографії земельних відносин українського села.

Без сумніву книга стане у великій нагоді не лише науковцям, але студентській та учнівській молоді, усім, хто цікавиться аграрною історією України.

Иван Романюк

Винницький государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского
доктор исторических наук, профессор (Украина)

Богдан Романюк

Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова
аспирант (Украина)

Кориненко П.С. Трансформации земельных отношений в украинском селе (IX- нач. XX в.). Сравнительный анализ. Монография. Тернополь, 2015. 496 с.

Анотация. В статье прорецензировано монографию, посвященную анализу земельных отношений в украинском селе от IX - нач. XXI века с применением сравнительного анализа.

Ключевые слова: история, земля, Украина, отношения, трансформация, анализ, реформа, село.

Ivan Romanyuk

Vinnitsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky,
Dr (History), Professor (Ukraine)

Bohdan Romanyuk

National Pedagogical University named after Mykhailo Drahomanov
Postgraduate student(Ukraine)

Korinenko P.S. Transformation of land relations in the Ukrainian village (IX - early XXI century). Comparative analysis. Monograph. Ternopil, 2015. 496 s.

The article is devoted to the monograph devoted to the analysis of land relations in the Ukrainian village from IX - to the beginning of XXI century with the use of comparative analysis.

Key words: history, land, Ukraine, relations, transformation, analysis, reform, village.

Статтю подано до редколегії 16.02.2018 р.

УДК 378 – 057.87(477) (081)

Олена Зінько

Вінницький національний технічний університет,
кандидат історичних наук, доцент (Україна)

Комарніцький О. Б. Студенти-педагоги у модернізації вищої освіти радянської України у 1920-1930-х рр. : монографія / наук. ред. – проф. О. М. Завальнюк. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута», 2017. – 984 с.

Анотация. У статті прорецензована монографія, в якій проаналізовано становище студентів педагогічних навчальних закладів в умовах модернізації вищої освіти радянської України у 1920-1930-х рр.

Ключові слова: радянська Україна, модернізація вищої освіти, педагогічні навчальні заклади.

Монографія Комарніцького О. Б. – є комплексним дослідженням становища студентської молоді педагогічних вишів в умовах модернізації вищої освіти та формування політичної тоталітарної системи радянської України у 1920-1930-х рр. Книга містить вступ, п'ять розділів (15 підрозділів) та додатки.

У вступі автор пояснює, що з проголошенням незалежності України для істориків відкривається перспектива вивчити нові грані проблем політичних і соціальних процесів радянської доби. Тому дослідження життєдіяльності студентства у 1920-1930-х рр. продовжує залишатися актуальним завданням.

Історіографію проблеми автор умовно поділив на групи: 1) праці сучасників подій; 2) радянських істориків 40-80-х рр. ХХ ст. ; 3) українських науковців 1990-х рр. – перших десятиліть ХХІ ст. ; 4) зарубіжних істориків.

Розділ 1. «Соціальні і політичні вимоги радянської влади до особового складу студентської молоді» містить три підрозділи: 1.1. Порядок формування контингенту майбутніх педагогів; 1.2. «Чистки» як метод поліпшення соціального складу студентів; 1.3. Основні характеристики студентського контингенту педагогічних вишів.

Як зазначає автор, 20-30-ті рр. ХХ ст. характеризувалися утвердженням офіційної однодумності, ліквідацією політичного плюралізму та посиленням ідеологічного контролю за громадянами. Особлива увага приділялася вихованню нового типу учителя як будівника майбутнього соціалістичного суспільства, формуванню робітничо-селянської інтелігенції. Першим кроком для цього стала пролетаризація вишів. Вступити до вишу можливо було лише за рознарядкою, а методом поліпшення соціального складу студентів використовували «чистки» контингенту вишів. Відповідальність за перевірку соціального походження молоді було покладено на дирекції, партійні і комсомольські організації інститутів. Це називали «класовою пильністю».

Автором проаналізовано контингенти педагогічних вишів за допомогою потужної бази архівних матеріалів. Основними висновками розділу є доказ того, що проголошення класового принципу формування нової інтелігенції призвело до того, що здібна молодь непролетарського походження залишилася поза межами вишів. Відповідно знизився освітній і загальноосвітній рівень молодих фахівців. Випускники вишів ставали ідеологічними носіями класових принципів та комуністичних морально-етичних норм.

Розділ 2. «Забезпечення якості підготовки учительства в радянській Україні» має підрозділи: 2.1. Студенти і навчальний процес; 2.2. Залучення молоді до науково-дослідної роботи; 2.3. Практична складова у підготовці педагогів. Державна атестація кадрів.

Комарніцький О. Б. звертає увагу на особливості навчальних планів, згідно яких відбувалася підготовка учителя у вишах. Учитель мав нести комуністичні ідеї в учнівське середовище, виховувати відданість радянській ідеології. Пріоритет віддавався суспільно-політичним дисциплінам, які формували світогляд молоді. Значну увагу приділяли в педагогічних закладах навчально-методичній роботі, цикловим комісіям, в яких працювали студенти, спільно з викладачами готували педагогічні методичні конференції, семінари. Студенти також брали участь у покращенні навчально-матеріальної бази педагогічних навчальних закладів. Позитивним моментом автор вважає процеси українізації 20-х років, вивчення іноземних мов, а негативним – трудову діяльність студентської молоді під час навчання, що зменшувало якість навчання.

Частина молоді виявляла інтерес до наукової роботи у складі науково-дослідних кафедр та наукових товариств. Найбільш результативними були краєзнавчі гуртки, результатом роботи яких представляли у вигляді рефератів, доповідей та статей, краєзнавчих лекцій та екскурсій. Популярністю також користувалися літературні, природознавчі, соціально-економічні та стенографічні гуртки. Найкращі науковці отримували рекомендації до вступу в аспірантуру.

Специфічною формою перевірки рівня набутих теоретичних знань була навчальна та виробнича практика. Студенти набували виробничого досвіду у майстернях, лабораторіях, кабінетах, безпосередньо трудилися на промислових підприємствах. Важливою складовою було проходження студентами річного практичного стажування, під час якого вели щоденники своєї роботи. Після стажування їм зараховували цей рік як педстаж та надавали відповідну кваліфікацію. Кращих випускників запрошували на викладацьку роботу.

Розділ III. «Молодь у політичних структурах і самоврядуванні педвишів» містить підрозділи: 3.1. Участь молоді у партійних та комсомольських організаціях; 3.2. Залучення студентів до політико-освітньої роботи; 3.3. Студентське самоврядування. Участь у громадських організаціях. Розділ IV. «Майбутні педагоги в добровільних товариствах і загальноукраїнських кампаніях» має підрозділи: 4.1. Участь у масових «добровільних» товариствах, обов'язкових

.....
всеукраїнських кампаніях. Студентська преса; 4.2. Педагогічна молодь у реалізації економічної політики держави. Шефська робота; 4.3. Радянський режим і опозиційність студентів педвишів.

У цих розділах автор дослідив діяльність студентської молоді в роботі партійних, комсомольських та профспілкових організаціях, осередках добровільних товариств, яка була присвячена вихованню молоді у марксистсько-ленінському дусі. Серед пріоритетів були: проведення соцзмагання, поширення антирелігійних поглядів. Студентів, які мали антирадянські погляди, позбавляли можливості вчитися в педагогічних навчальних закладах.

Розділ V. «Соціально-побутове і культурне життя молоді» містить дослідження про: 5.1. Умови для академічної праці і проживання. Примус до роботи у підсобних господарствах; 5.2. Державна допомога студентам. Організація харчування і медична допомога; 5.3. Самодіяльність майбутніх учителів у вирішенні своїх соціальних проблем, організації культурного дозвілля. Комарницький О. Б. зазначає, що однією з найгостріших проблем для студентів було забезпечення їх навчальними приміщеннями та житлом. Більшість гуртожитків не мали власних лазень, пралень, перукарень, майстерень із ремонту одягу. Встановлювалися тижневі норми обробки площ підсобних господарств. На початку 20-х років ХХ ст. впровадили оплату за навчання, що погіршувало матеріальне становище студентів. Медичну допомогу отримували в студентських поліклініках. Непоодинокими були випадки пияцтва, проституції, дошлюбних і позашлюбних статевих стосунків, некультурності.

Таким чином, автор робить висновок, що повсякденне життя українських студентів-педагогів 1920-1930-х рр., містить низку корисних уроків для вироблення і проведення ефективної молодіжної політики в сучасній Україні.

Елена Зинько

Винницкий национальный технический университет, кандидат исторических наук, доцент
(Украина)

Комарницький О. Б. Студенти-педагоги у модернізації вищого образования советской Украины в 1920-1930-х рр.: монографія / науч. ред. – проф. О. М. Завальнюк. Каменец-Подольский : ТОВ «Типографія «Рута», 2017. – 984 с

Аннотація. В статті прорецензована монографія, в якій проаналізовано положення студентів педагогічних навчальних закладів в умовах модернізації образования советской Украины в 1920-1930-х гг.

Ключевые слова: советская Украина, модернизация высшего образования, педагогические учебные заведения.

Olena Zinko

Vinnitsia National Technical University, PhD (History), Associate Professor (Ukraine)

Komarnytsky O. B. Students-teachers in the modernization of higher education of Soviet Ukraine in the 1920-1930's. Monograph / Sciences. Ed. - prof. O. M. Zavalnyuk. Kamenetz-Podilsky: LLC "Printing House" Ruta ", 2017. – 984 с.

The article is a peer-reviewed monograph, in which the situation of students of pedagogical educational institutions in the conditions of the modernization of higher education of Soviet Ukraine in the 1920-1930's was analyzed.

Key words: Soviet Ukraine, modernization of higher education, pedagogical educational institutions.

Статтю подано до редколегії 13.02.2018 р.